

Festschrift
To Commemorate the 80th Anniversary of
Prof. Dr. Talat Tekin's Birth
ISSN 1226-4490

International
Journal of
Central
Asian Studies

Volume 13 2009

Editor in Chief
Choi Han-Woo

The International Association of Central Asian Studies
Korea University of International Studies

Dil ve Cins: Türkçe Atasözlerinde ve Deyimlerde Kadın Üzerine Eğretilmeler ve Toplum-Bilişsel Yapı

Nura Alagözlü

Bağcıbaşı Üniuersitesi, Ankara

Özet: Bu çalışmada Türkçe atasözlerinde ve deyimlerde bilişsel yapı ve eğretilmeler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla, Lakoff'un (1975) kadının kullandığı dil ve kadına karşı kullanılan dil sınıflandırması göz önüne alınarak, kadına karşı kullanılan dil kapsamında, kadına ilişkin eğretilmeler incelenmiştir. Toplumda yerleşmiş eğretilmeler kültürlerin arkasındaki bilişsel yapıyı ortaya koyar (Lakoff ve Johnson 1980, 2003). Bu sebeple, geleneksel bakış açısının yansıttığı dâimî atasözleri ve deyimlerdeki bilişsel yapı, bugünkü çağda bakış açısı ile karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak, Türk toplumunda kentleşme derecesi yüksek kadınların, kadın olgusuna bakış açılarının, atasözü ve deyimlerden çıkan geleneksel dâimî yapıyla örtüşmediği ve bunun dışında toplum değerlerinin bir göstergesi olduğu söylenebilir. Ancak, erkek katılımcılar atasözleri ve deyimlerden yansıyan bakış açısına bir derece sahip oldukları görüşünü vermektedirler.

Anahtar sözcükler: Türkçe, dil, cins, kadın, eğretilme, atasözü, deyim, kentleşme,

Abstract: This study investigates metaphors of woman in Turkish proverbs and idioms in order to reveal cognition and metaphor relationship considering the language used by women and language towards women as classified by Lakoff (1975). Long standing metaphors are indicative of socio-cognitive structure behind cultures (Lakoff ve Johnson, 2003). Therefore, metaphors of woman in Turkish proverbs and idioms that are thought to reflect cultural cognition are contrasted with contemporary metaphors produced by two respondent groups of different sexes whose urbanization levels are found high. In conclusion, it is seen that conventional viewpoint towards women in the proverbs and idioms does not correspond with how modern urbanized Turkish women think of themselves, which denotes women's changing social values in Turkish society. However, men seem to think in the same way as reflected in the metaphors in the proverbs and idioms to some extent.

Keywords: Turkish, gender, woman, metaphor, proverbs, idioms, urbanization.

1. Giriş

Kadın ve erkeğin farklı dil kullanımları olduğu toplum dilbiliminde üzerinde yıllardır çalışılan temel konulardan biridir. Kadının kullandığı dil erkeğin kullandığı dilden farklıdır. Lakoff (1975) kadının ve erkeğin kullandığı dilin farklılığı yanında, toplum içinde kadına ve erkeğe karşı kullanılan dilin de farklı olduğunu ileri sürer. Kullanılan dil, bir cinsi daha önemsiz veya daha zayıf gösterir (Güç, 2008, s.10, bilbibireyendi)

yansıtma gücü yeni ortaya atılmı bir bakı açısı de ildir. Bu fikrin ve altta yatan süreçlerin derinlemesine incelenmesi ilk olarak Lakoff ve Johnson (1980, 2003) tarafından *Yanında Yaşadığımız Eğretilemeler* isimli çalı malarında yapılmı tır. Ortaya koydukları “Kavramsal E retileme Kuramı” ile e retilemelerin sadece dilsel süslemeler olmadıklarını, aynı zamanda dü ünçe sistemlerinin ve kültürlerin ifadeleri de olduklarını önermişlerdir.

Kavramsal E retileme Kuramı dil kullanımını betimlemez. Öncelikle e retilemeleri iki düzeyde ele alır: Dilsel e retilemeler, benzeyen ile benzetilen arasındaki ili kinin benzetme edatları (“gibi”,“olarak”) veya [dır] ko acı (copula) gibi dilsel öğeler ile e retilemelerin gerçekte tirilme veya sözcüklere dökülme düzeyidir (kiraz gibi dudaklar, elma yanaklar). Kavramsal düzey ise, birbiri ile ili kili dilsel e retilemeler arasında varsayılan anlamlı kavramsal ba ları ya da altta yatan kavramları içerir. Lakoff ve Johnson’ın (1980, 2003) kavramsal e retilemeleri kaynak kavramsal alan ve hedef kavramsal alan olarak iki bölümden oluşur. Bu iki kavramsal alan için iki temel görev vardır: E retileme ifadelerine “kaynak oluşturan kavram alanı” (Source Domain) ve anlamaya çalıştığımız “hedef kavram alanı” (Target Domain)’dır. Da ılım (Mapping) olarak adlandırılan görüntü ise hedef ve kaynak alanlarını oluşturan öğeler arasında var olan sistematik ili kiler dizisidir. Hedef alana ait birçok öğe kaynak alandan gelmektedir. Benzeyen ve benzetilen ili kisi içinde, benzeyenin tüm farklı görünüşleri bu da ılım içinde sunulmakta ve onu her yönüyle anlatılmaktadır. Bu da ılım, beyinde kavramsal e retilemelere örnek olarak, Lakoff ve Johnson’ın (1980) çalı malarında yer alan “zaman” kavramı verilebilir. Zaman kavramı “para” kavramının yardımıyla açıklanabilir ya da anlaşılabilir. Örne in, harcanabilen bir e ydir, de erlidir. Yine “hayat” kavramı (hedef kavram), yolculuk kavramı (kaynak kavram) ile açıklanmaktadır. “Hayat bir yolculuktur”. Bu e retileme, birçok içermeleri de beraberinde getirir: “Bir ba langıcı ve bitici vardır”. “Bir süreçtir”. “Bir hedefi vardır”. “Bir harekettir” gibi.

E retilemeler ve bili sel arasında varsayılan ili ki e retileme ve ideoloji (dünya görüşü) ili kisini de önerir ve bir söylemin ideolojik yapısının sistematik bir şekilde okunmasını sağlar. Fairclough (2001) dilin dünya görüşünü yansıtması konusunda, söz varlığı düzeyinde e retilemelerin büyük rolü olduğunu iddia eder. Anlatılmak ya da betimlenmek istenen

kavramın ili kilendirildi i di er kavramlar dizininin olumlu ya da olumsuz ça rı ımlar yaratması, anlatılmak istenen kavrama kar ı tutum ve görü leri aç ı a vurur.

2. Amaç, Yöntem e Veri

Bu çalı mada, amaç, geleneksel atasözleri ve deyimlerde kullanılan e retilemelerin arkasında yatan bili sel yapıyı ortaya koymak ve bunu ça da toplumsal görüntü ile kar ıla tırmaktır. Birincil veri türü için Türk atasözleri ve deyimler sözlükleri taranm ı tır (Aksoy 1995, Yurtba ı 1993). kinci olarak, kentsel alanda ya ayan 25-45 ya aralı nda belirli bir kentselle me düzeyine sahip iki gruptan (10 kadın, 10 erkek) kadın kavramına dair yaygın olarak kullanılan e retilemeler deneysel olarak elde edilmi tir. E retilemenin ne oldu u ara tırma sırasında örneklerle açıklanm ı tır. Daha sonra, birbiriyle örtü en e retilemeler, yaygın kaynak kavramlar açısından sınıflandırılm ı ve e le tirilmi tir. E retileme içermeyen tanımlamalar, atasözü ve deyimler göz ardı edilmi tir. Böylece, kentselle me seviyesi yüksek iki ayrı cinsi barındıran iki grup katılımcının, kadın kavramına kar ı tutumlarının belirlenmesi, dolayısıyla da bili sel yapılarının ortaya konması hedeflenmi tir. Kentselle me derecesi, e itim, sosyal sınıf, gelir seviyesi, medyaya takip gücü ve sosyal ili -kiler a ı ile açıklanır. Dolayısıyla, bir ki i.04 Tf4.25667(,)1.7391(bi)4.69.1aesell ienl ,24521.7391(dol)-4

katlarda tanımlanabilir. Her iki veri türünü kullandığımız bu çalışmada, kendiliğinden ortaya çıkan e retilemelerin çözümlenmesi için aşağıdaki adımlar izlenmiştir. Deneysel veride ilk üç adıma göz atıldığında (Koch ve Deetz, 1981):

- E retilemelerin seçimi (temsil eden örnek metinlerin seçilmesi, veri türü, veri toplama tekniği ve verinin büyüklüğü)
- Metinlerdeki e retileme ifadelerinin tanımlanması ve listelenmesi
- Hangi e retilemelerin çözümleneceğinin belirlenmesi
- Her bir e retileme ifadesinin kaynak ve hedef alanlarının belirlenerek altta yatan kavramsal e retilemeye indirgenmesi
- Bu e retilemelerin anlamlı gruplara ayrılması
- Her bir temel e retilemenin mümkün olan içermelerini (entailments) gözden geçirme ve verinin bütününde ifade edilip edilmediğinin araştırılması.

3. Çözümleme

3.1. Atasözleri ve Deyimlerde Kadın

Türkçe her ne kadar batı dilleri kadar cins ayrımını dilbilgisel açıdan yansıtmasa da bu Türkçenin cins ayrımını yansıtmayan bir dil olduğu anlamına gelmez. Batı dillerindeki gibi dilbilgisi seviyesinde de ilse bile atasözleri ve deyimler söz konusu olduğunda kadının toplumdaki ve aile içindeki yeri, yükümlülükleri ve özellikleri e retilemelerle açıkça ifade edilmiştir. Geleneksel bakımdan açısını yansıtan atasözü ve deyimlerde kadının imgesi kullanılan e retilemelerde görülmektedir.

Atasözleri ve deyimlerde, kadın ve erkek kavramları kaynak ve hedef alan olarak belirlenip erkeği tanımlarken kadın kavramı ve özellikleri ya da kadını tanımlarken erkek kavramı ve özelliklerinin kullanıldığı görülmektedir. *Kadın kılıklı, kadın gibi gülmek, kadın ağızlı, kadınlar hamamı* deyimlerinde görüldüğü üzere kadın kavramı, erkekleri tanımlamak için kullanıldığı gibi, kadına benzemek ya da benzetilmek anlamı taşıyan ve utanç verici bir eylemdir:

Ancak, erkek özellikleri kadınları tanımlamak için kullanıldığı gibi durum da vardır. Kuşkusuz, erkek gibi olmak hayranlık uyandıran bir durumdur. “Erkek gibi kadın” güçlü ve sözüne güvenilir kadındır. Kişiliğinde olumlu özellikler barındıran kadın “adama benzemiştir”. “Erkek

sözü”nün yerine getirilmeyece inden kimsenin üphesi yoktur. Mülk “baba”ya aittir. “Baba” dan kalmadır. “Babaevi” kutsaldır. “O lanı her karı do uramaz, er karı do urur.” Çünkü, o lanı do uran olsa olsa “erkek gibi bir kadın”dır.

3.2. Atasözlerinde ve Deyimlerde Kadının Do ası

Deyimlerdeki “kadın” “eksik etek” ve “ka ık dü manı”dır. Türkçe Sözlük’te bile “eksik etek” deyiminin kar ılı nda do rudan “kadın” olarak verilmi tir. Sözlü ün “etek” kelimesiyle ilgili açıklamalarında hem erke e hem kadına göndermede bulunan bazı deyimler yalnızca kadına ili kin bir kayıtlı sınırlanmı . Etek sözcü ü kadına ait bir e ya olarak düzde i mece ile tüm deyimlerde kadın yerine kullanılmı . Örnek olarak “ete ine e ri” deyimi "iffetsiz, kötü (kadın)" olarak açıklanırken, “ete i arı” veya “ete i pis” deyimlerinde cinsiyete vurgu yapılmamı , fakat aynı yerde “ete i temiz” deyimi “iffetli, namuslu (kadın)” denilerek cinsiyet ayrımına gidilmi tir. Bu deyimlerde geçen "etek" sözcü ü ile vücudun veya giysinin belden a a ı kısmına göndermede bulunuldu u gibi, cinsiyete ili kin göndermelerde de bulunmaktadır (Özdenören 2009).

Kadın, hep “kadın kadıncık olmak” zorundadır. Buradaki [-cık] soneki küçük, önemsiz olmayı ve ön planda olmamayı önerir. “Tarla düz, kadın kız olmalıdır”. Dul kadın olmak makbul olmayan ve toplumda iyi gözle bakılmayan bir durumdur. Dolayısıyla “dul kadın gibi” deyimi nahho , onaylanmayan bir durumu anlatır. Atasözlerinde ise göze çarpan e -retilemeler a a ıdaki gibi sınıflandırılabilir.

Güvenilmeyen varlık: At ile avrada güven olmaz; Kadında vefa, borçluda sefa aranmaz; Ak akçe ile ak baldıra güven olmaz; Yaman kom u, yaman avrat, yaman at: Birinden göç, birini bo a, birini sat.

Zaptedilemez, ancak hükmedilmesi/zaptedilmesi gereken varlık: Kadınlı tavuk ba lanmaz; Avrat attır, gemini bo tutma; Ersiz avrat, yensiz at; Avrat nikahla, tarla tapuyla zaptolunur; Ersiz avrat, yularsız at.

Şeytani meziyetleri olan varlık: Kadın eytana pabucunu ters giydirir; Erke in eytanı kadındır; Kadın erri eytan errine e ittir; Kadının er-rinden Allah’a sı nmalı.

Sözünün değeri olmayan, sır tutamayan, yaptığı işe yaramayan varlık: Arı sırrı, karı sırrı; Kadının söyledi i kırk sözden sadece birine inan; Kadına, çocu a, sarho a sırrını açma; Kadınların i i tavukların e inmesi-

ne benzer; (Kadının kazdığı kuyudan su çıkmaz; Kadının yüklediği yük uraya varmaz).

Bedensel ve akli melekeleri zayıf varlık: Kadınlar e-e kemiğinden yapılmıştır; Avrat kıtlık bilmez, çoban yokluk bilmez.

Ateş: Ateşle oynama elini yakar, kadınla oynama evini yakar; Kadın var kardan soğuk, kadın var kordan sıcak; Kadını hamarat eden ateştir.

Düşman: Avrat gibi düşman olmaz güler bildirmez; köpek gibi dost olmaz ulur bildirmez.

3.3. Atasözlerinde ve Deyimlerde Kadının Toplumdaki Yeri

Kadını, toplum içindeki yerini betimleyen e-retilemeler, erkek çocuğuna yüklenen toplumsal yükümlülük ya da kız çocuğunun daha arka planda olması gerektiğidü üncesi a a ıdaki atasözlerinde açıktır. Kız çocuğunu, sızı; kadını, el kiri ve hiçlik kavramları ile ba da tiran e-retilemeler geleneksel dü ünce tarzını aktarmaktadır. “O lan büyür koş olur, kız büyür hiç olur”, “Kızın var, sızın var” ve “Kadın erkeğinin elinin kiri” atasözlerinde görüldü ü gibi.

Sonuç olarak, ileti mi güç ve iktidar ilikileri ile son derece alakalı ve hâkim olan sosyal grubun yarattığı kültürün dil kullanımını etkilediğidü ünülürse (Fairclough 2001), atasözlerinden ve deyimlerden yansıyan kadın cinsiyet kimliklerinin ataerkil kültür yapısında çizilen kadın profilini gösterdiği sonucuna varılabilir. Bu durum ataerkil düzeni tanımlayan birçok yazarın ortaya koyduğu betimlemelerden çok uzak değildir. Curran&Gurevitch (1992), kadınsı olmanın duygusallık, öngörü, yardımlama, ortak duyu, itaat ve benzeri özellikleri barındırmasına karşın, erkeksiliğin, mantıklılık, beceriklilik, çekim, bireysel ve acımasız gibi özellikleri bir arada bulundurmada durumunda oldu undan bahseder. Burada da e-retilemeler ile sınırlandırılmış dil ile dayatılan sınırları ve görevleri belirli bir kadın kavramı yansıtmaktadır. Moi'nın (1993) “kadınsılık” olarak tanımladığı ataerkil sistemin dayattığı kadınlık özüdür. Bundan dolayı yüzyıllardır çizilen kadın imajlarında ideal kadın imajı; pasif, güzel, zayıf ve evcil olarak çizilmiştir. Kadın erkeğe oranla ahlaki sorumluluklar bakımından daha az gelişmiştir. Kadın, çene çalan, dedikodu yapan, dırdır eden ya da kafa i iren ekleinde tasvir edilmektedir. Dolayısıyla erkek sözcü ü otoriteyi kapsarken, kadın sözcü ü olumsuz anlam ve yan anlamlar taşımaktadır (Belsey & Moore 1993, Akter 2000).

3.4. Kentselle mi Ça da Ortamda Kadın

Bu çalı mada amacımız, kentselle me oranının yüksek oldu u bir ortamda, kadına olan toplumsal bakı açısının, atasözlerinden yansıyan geleneksel bakı açısından farklı olup olmadı nı görmek oldu u için, öncelikle atasözleri ve deyimlerde kadın cinsiyet kimli inin nasıl olu turuldu u ve kadının geleneksel toplum-kültürel ortamda nasıl göründü ünü inceledik. Ça da ortamı temsil eden e retilemeler, yukarıda belirtildi i üzere, kentselle me derecesi yüksek ço u akademisyen olan kadın ve erkek katılımcılardan deneysel olarak elde edilmi tir. Kentsel kesimde kadınların yansıttı ı, kadınlı ilgili e retilemelerin odaklandı ı temel kavramsal e retilemeler u ekildedir:

Kadın güç kaynağıdır: Kadını, geleneksel olarak pasif, güzel, zayıf ve evcil olarak algılayan bakı açısına tepki olarak, kadın, üreten, yo uran, doyuran, yuva yapan, yuva yıkan, yücelten, yok eden güç ya da her daim çalı ması gereken ve yöneten gizil bir güç olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, “üstün yetenekli otoriter kimlik” ekinde bir sosyal kimlik tanımlaması öne çıkmaktadır. Aslında bir tek bu e retileme ile kadının, kadına bakı açısındaki de i imi ortaya koydu u söylenebilir. Zira di er e retilemeler, kadının klasik güzellik simgesi olması, annelik içgüdüü ya da fedakârlık duygusu ile alakalıdır [Kadın ı ıktır/sestir/güzelliktir], [Kadın annedir], [Kadın fedakârlık simgesidir] ve geleneksel bakı açısını yansıtmaktadır. Erkek katılımcıların ürettikleri ifadelerde ise atasözleri ve deyimlerdeki e retilemeleri hatırlatan ifadelere daha sıklıkla rastlanmaktadır.

Kadın attır/ kısraktır: Ataerkil ya da erkek egemen dü üncenin bir uzantısı olarak kadının, at ya da kısrakla ili kilendirilmesi, hayvanların faydaları için beslenen ve hizmet için var olan varlıklar oldukları dü ünülürse, kadının toplum içindeki rollerinin nasıl dikte edildi i ortaya çıkar. Aslında içerisinde olumlu ça rı ımlar da barındıran “Kadın kısraktır” e retilemesi içinde yaratılan gerçeklik, benzerlik kurulan her iki varlıktaki fiziksel benzerliktir.

Talihsizlik bütünüyle fiziksel çekicilikten kaynaklanmaktadır. “At gibi kadın” hasleti, kesinlikle Türk erke inin avrat ve pusat (silah) zihniyetinin devamıdır. Atın dayanıklılı ı ve kullanı lılı ı at ile kadın arasındaki özde imgelemin do masına yol açmı tır. Aynı ekilde atın asaleti ile kadının asaleti arasında da bir benzetme söz konusudur.

Kadın şeytandır: Batı toplumunda oldu u gibi Türk toplumunda da, yaratılı a dair kutsal kaynaklarda Hz. Adem'in yasak elmayı yemesine sebep olan ve onu günaha sevk eden varlık oldu u dü üncesinin devamı ve di a vurması olarak algılanabilir.

Kadın evdir: Kadına ve erke e biçti i görev ve konumları gösteren cinsiyetle mi geleneksel kültür, kadının ev ve aile dünyasında, erke in ise i dünyasında ya adı ı varsayımı üzerine temellenmi tir. Kadının ev-cil ya da eve ait oldu unu ifade eden benzetmedir. Do rudan ataerkil kültürün yansımalarıdır.

Kadın namustur: Kadının namus olarak algılanmasının mantıklı bir açıklaması olmasa da olumlu bir bakı açısı yansıttı ı dü ünülebilir. Kadının namus ile özde le mesi, ana olan kadın figürünün namussuz olmaya ca ı onun saf, asil ve çocuklarını yeti tiren temiz bir varlık olması ile paralel gitmektedir. Çünkü kadın her eyden önce bir anadır. Ancak, toplumun kısıtlamaları ve birtakım kültürel baskılar sonucu namusun korunmasının saplantı haline getirildi i durumlarda, toplum içinde kadının maruz kaldı ı cinsiyete dayalı ayrımcılık kadının toplumdaki yerini a a ı çekmektedir.

Kadın topraktır: Bu e retileme, “Avrat nikâhla, tarla tapuyla zaptolunur” atasözündeki gibi kadını tarla ile özde le tirmi bir benzetme e iliminin bir görüntüsü olarak alınabilir. Ekilir ve üzerinden fayda sa lanır, zaptedilir veya sahip olunur. Ancak, “toprak ana” benzetmesinde oldu u gibi, olumlu bir ça rı ım ve anlam yüklenerek, topra ın bereketiyle, ananın, yani kadının bereketi, verimlili i benzer ya da özde tutulmu olabilir. Zira kadın figürü toplumlarda soyun süreklili inde ve nesillerin yeti tirilmesinde temel öge olmu tur.

Kadın çiçektir: Bu e retileme, yine kadını estetik ve güzellik unsuru olarak gören bakı açısının ürünüdür.

Geleneksel atasözü ve deyimlerdeki kadına dair e retilemeler incelendi inde, ataerkil kültürün tüm yansımaları ile erkek olmanın tümüyle bir imtiyaz sayıldı ı ve erkeklerin daha üstün bir dille tasvir edildi i görülmektedir. Her ne kadar kadına kar ı olumlu tavır ve ça rı ımları olan atasözü ve deyimler varsa da genel görünü itibarıyla bu tutum yaygındır. Atasözü ve deyimlerde kullanılan e retilemeler, kavramsal e retilemelere indirgendi inde, *Kadın attır*, *Kadın şeytandır*, *Kadın düşmandır*, *Kadın ateştir* e retilemeleri ortaya çıkmaktadır. Bunlar bir dizi içermele-

re sahiptir. Kadın, kar ısında sıkı durulması ya da tedbirli olunması gereken bir varlıktır. Tehlikelidir. Güvenilmezdir. Zaptedilmelidir. Hükmedilmelidir. Açık verilmemelidir. çinde e retileme olmamasına kar ın, “Karına di ini saydırma” atasözü bunu peki tirir. Kadın, hem akıl ve beden olarak zayıftır hem de eytandır.

Kentselle mi ça da ortamda elde edilen e retilemeler incelendiinde, kentselle mi kadın ve erkeklerin üretti i e retilemelerin önerdi i iki dü ünsel yapının birbirinden nispeten farklı oldu u görülmektedir. Erkeklerden elde edilen e retilemelerin, atasözü ve deyimlerdeki kadar katı ve a a ılayıcı olmasa da, geleneksel tavrı yansıttıkları oldukça barizdir. *Kadın attır/kısraaktır, Kadın şeytandır* e retilemelerinde görüldü ü gibi. Kadınların ise, geleneksel görüntünün aksine, kendilerini güç kayna ı olarak gördükleri ve her eyi yapmaya muktedir oldukları dü ünçesine sahip oldukları görülmektedir. Bu durum, kadın ve erkek katılımcıların aynı kentselle me derecesine sahip olmalarına ra men kadın kavramına yakla ımlarının örtü medi ini aç ı a çıkarmaktadır.

4. Sonuç

Bu çalı ma, Türkçe atasözleri ve kimi deyimlerde var olan kadın kavramı üzerine yapılm ı e retilemeler ile güncel dilde kullanılan kadın e retilemeleri kar ıla tırın toplum-bili sel bir çözümlenme denemesidir. Gündelik dil içinde kullanılan e retilemelerin yazınsal veya dilsel süslemeler olmadıkları, bili sel bir de ere sahip oldukları ve bu e retilemelerin aslında bireylerin ve toplumların dü ünsel yapılarını yansıtarak bir toplumsal gerçekli i betimledikleri vurgulanm ı tır. Öncelikle Türkçe atasözü ve deyimlerde kar ımıza çıkan kadın e retilemelerinin arkasındaki anlamlı üst kavramlar kullanılarak geleneksel kadın görüntüsü ya da kadın cinsiyet kimli i çıkarılmaya çalı ılm ı tır. Daha sonra bu kavramsal e retilemeler, kentsel ortamda, belirli bir e itim düzeyinde, saygın bir mesle e sahip, medyayı takip eden ve okuma al ı kanlı ı olan bir grup kadın ve erkek katılımcıdan elde edilen e retilemelerle kar ıla tırılm ı ve yorumlanm ı tır.

Atasözleri ve deyimlerin aslında ideolojik bir söylem olu turdu u söylenebilir. Kadın olgusu ile ba da tırılan kavram alanlarının, dolayısıyla e retilemelerin, olumsuz ça r ı ımlar yaratması ile kadını sınırlayan, önemsizle tiren, yer yer küçümseyen ve küçülten bir ideoloji su-

nulmaktadır. Kentselleme olarak algıladığımız erkeklerin bütününe sadece kadın katılımcı grubunda dünsel farklılık yaratmış söylenebilir. Kentsel ortamdaki kadının, kadına bakış açısının geleneksel bilişsel yapıdan farklı olduğu görülmektedir. Erkek katılımcıların atasözü ve deyimlerde öne çıkan benzer eritilemeleri üretmeleri aslında artırıcı değildir, çünkü söz konusu atasözü ve deyimler ataerkil bir kültürün parçası olarak ortaya çıkmış “ata” sözleridirler. Ancak eritilmiş olmalarına rağmen, kısmen de olsa erkeklerin aynı bakış açısını sürdürmesi, kültür olarak algılanan bu sözlerin yeni nesilleri etkilemesi ve onlara aktarılması, kadını ağırlayıcı ve küçük düşürücü göstermesi, Türk toplumunun kadına verdiği değere ve Türk kadınının gerçek toplumsal konumuna uygun değildir.

Kaınaklar

- Abrams, M. H. (1999). *A Glossary of Literary Terms*. London: Harcourt Publishing.
- Akbayır, S. (2001). *Cümle ve Metin Bilgisi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Akter, T. (2000). Medya ve iktidar ili kileri: Dilin kli ele tirdi i cinsiyet kimlikleri. 2nd International Conference On Women's Studies Do u Akdeniz Üniversitesi. Kıbrıs, Magosa.
- Aksoy, Ö. A. (1995). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. Ankara: nkılâp Yayınevi.
- Belsey, C. & Moore, J. (1993). "The story so far". In Belsey, C. & Moore, J. (Eds.). *The feminist reader*. (S. 1-20). Hong Kong: Macmillan.
- Bortoni-Ricardo, S. M. (1985). *The Urbanization of Rural Dialect Speakers. A Sociolinguistic Study in Brazil* s.1-265 (10 p.). Cambridge Studies in Linguistics, London.
- Fairclough, N. (2001). *Language and Power*. Pearson Education. London.
- Koch, S. & S. Deetz (1981). Metaphor analysis of social reality in organizations. *Journal of Applied Communication Research*, 9, 1-15.
- Lakoff, R. (1975). *Language and Woman's Place*. New York: Harper and Row.
- Lakoff, G. (1987). *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Tell Us About the Mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff G. (1992). The Contemporary Theory of Metaphor. Ortony, Andrew (ed.) *Metaphor and Thought* (2nd edition), Cambridge University Press.
- Fernandez, J. (1974). The Mission of Metaphor in Expressive Culture *Current Anthropology*, Volume 15, Number 2, June.
- Lakoff, G. & M. Johnson. (1980, 2003) *Metaphors We Live By*. Chicago: Chicago University Press.
- Lakoff, G. (2004). *Women, men and language: a sociolinguistic account of gender differences in language*. Longman.
- Moi, T. (1993). "Feminist, female, feminine". In Belsey, C., & Moore, J. (Eds.). *The feminist reader* (pp. 117- 132). Hong Kong: Macmillan.
- Özdenören, R. (2009). Eksik Etek sözlükten çıkıyormu ! Eri im: 23 Ocak 2009: <http://www.tumgazeteler.com/? cat=78&ykod=354&start=150>
- Irene Hanson Frieze (ed.) (1999). *Social Power: Using Theory for Understanding Social Issues*. *Journal of Social Issues*. Spring.
- Sheng, Y. (2007). The Role of Culture in Metaphor *US-China Foreign Language*, Volume 5, No. 1 (Serial No. 40)
- Su, L. I. (2002). "What Can Metaphors Tell Us About Culture?". *Language and Linguistics* 3. 3: 589-613.
- Türk Dil Kurumu (1969). *Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler*. Ankara: TDK Yayınları.
- Yurtba 1, M. (1993). *A Dictionary of Turkish Proverbs*. Ankara: Turkish Daily News